

KÜRESELLEŞMENİN SOSYAL DEVLET ANLAYIŞINDAKİ DÖNÜŞÜME ETKİSİ: GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Celalettin Yanık¹- Mustafa Kara²

Öz

Bu makalede sosyal devlet anlayışının tarihsel, toplumsal ve siyasal bağlamda geçirdiği dönüşüm ele alınmaktadır. Bu ele alış, genel bir değerlendirme hüviyetindedir. Sosyal devlet anlayışı, bir dönem, tarihsel açıdan belirli taleplerin ve sorunların çözümü için anahtar role sahiptir. Fakat küreselleşme sonucunda sosyal devletin işlevselliği sorgulanır hale gelmiştir. Küreselleşme özellikle meydana getirdiği ulusüstü ve ulusası kurumlar aracılığıyla sosyal devlet anlayışının sorgulanmasında etkin olmuştur. Bu nedenle bu makalede sürecin ana aksları yeniden bir okuma aracılığıyla değerlendirmeye tabi tutularak, bugün yaşanan sorunların arka planında yatan temel vetirelerin gözden geçirilişine odaklanılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Sosyal Devlet, Küreselleşme, Devletin Evrimleşmesi, Liberal Değer

¹ Yrd.Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, celalettinyanik@hotmail.com

² Yrd.Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, mustafakara@comu.edu.tr

THE IMPACT OF GLOBALIZATION IN THE TRANSFORMATION OF THE MEANING OF WELFARE STATE: A GENERAL REVIEW

Celalettin Yanık - Mustafa Kara

ABSTRACT

In this article the concept of welfare state's transformation is discussed in the context of historical, social and political realm. This treatment/argument is a general review of the identification of this concept. The sense of welfare state had a key role for a specific request and the solution of problems in a term. However the welfare state has become questionable functionality as a result of globalization. Especially globalization has been enabled the interrogation of the concept of welfare state in which globalization caused particularly through supranational and transnational institutions. Therefore in this article it is subjected to evolution of the main axes of the process of welfare state and focused to rereading and underlying the fundamental problems which has shaped today's process.

Keywords: Welfare State, Globalization, The Evolution of the State, Liberal Value

GİRİŞ

Sosyal devlet anlayışı, Batılı ülkeler ve tarihsel açıdan belirli bir dönem ekonomik ve toplumsal alanlarda yaşanan sorunların giderilmesi için başvuruda bulunulan siyasi ve iktisadi bir olgudur. Bugün dahi, sosyal bilimler açısından, sosyal devlet anlayışının gerekliliği ve yeniden toplumsal ve ekonomik alana tekabuliyeti noktasında tartışmalar söz konusudur. Bu tartışmaların odak noktası, sosyal devletin, günümüz dünyasında toplumsal alanda mevcut yoksunluk ve yoksulluk olgularının giderilmesi için bir araç işlevi görmesi noktasında eksik kaldığı yönündedir.

Sosyal ve beşeri alanlarda yaşanan söz konusu olumsuz durumlar, bir dönem, küreselleşme ile birlikte sihirli bir anahtar hüviyetince çözülmesi gerekli noktalar olarak görülmesine karşın durum, geçmişle karşılaştırıldığında, sorunlar yumağı şeklinde daha da artan bir orana ulaşmış bulunmaktadır. Bu nedenle, sosyal devlet anlayışının, bugün için, yeni koşullara adaptasyon noktasında tekrar değerlendirilmesi, süreç olarak bu durumun etkilerinin sürmekte olduğu küreselleşme ile paralel okumayı gerekli kılmaktadır.

Küreselleşme paralelinde sosyal devleti okumanın iki temel önemi bulunmaktadır. Bu önemden ilki, küreselleşmenin toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda bir değişim pratiği yaratması temel kabulü ile bu değişim sonucunda sorunların giderilmesi temel gayesidir. İkinci önem ise, değişimler pratiği, nihai analizde, sosyal devlet anlayışının temel vetirelerinin farklı yapısal bütünlükler perspektifini sunması hedefidir. Bu hedefin alt anlamında, sosyal devletin tarihsel kontekste oluşturduğu toplumsal kadastrodaki bütünlüklerin ve sınıfsal yapılanmaların dönemin şartlarına uygun bir biçimde dönüşümü temelini teşekkül etmektedir. Bu iki önemin itici gücü hüviyetinde yer alan küreselleşme, dolayısıyla, sosyal ve ekonomik bir süreç olarak, değişim pratikleri dolayımında farklılaştırıcı olmasının anlam bütünlüğünü gerekli kılmaktadır.

Küreselleşme, söz konusu süreç hüviyetini bugün dahi farklı alanlarda göstermektedir. Süreç olarak küreselleşmenin, ekonomik ve sosyal alanlarda yarattığı farklılaştırıcı diskursif özellikleri, sihirli bir anahtar alegorisince ele alınarak düşüncel yapıda bir değişimi ifade etme tarzı olarak ele alınmaktadır. Bu değişim algısı, yapısal olarak kendisini farklı alanların olgusal bütünlüklerini tanımlayıcı ve tanımlandırıcı biçimini ele alma özelliklerini sunma potansiyelini sunmaktadır. Bu sunum, sonuç itibarıyla, farklı alanların sosyal devletle olan bitişikliği ve bütünselliklerini sunması açısından derin bir ilişki atmosferini oluşturabilme potansiyeline sahiptir.

Sosyal devletin temel varyantlarının/bileşmelerinin organik olarak küreselleşme ile bağlantı noktalarına sahip olduğu bu makalenin temel tezleri arasında yer almaktadır. Bu varyantlar, bugünün toplumsal, ekonomik ve siyasi pratiklerini güdüleyici bir şekilde değişime/dönüşüme tabi tutmakta, bununla bağlantılı olarak küreselleşmenin yapısal bütünlüklerinin dolaylı bir biçimde etkileşiminin olası bütünlüklerini ele almayı gerekli kılmaktadır.

Bu ve benzeri nedenlerden dolayı, makalede öncelikli olarak sosyal devlet, sosyal devletin tarihsel arka planı ve toplumsal ilişki düzeyi üzerinde durulmuş, sonrasında küreselleşmenin, toplumsal ve ekonomik alandaki sosyal devletle tekabül noktası ve bugün yaşanan dönüşümde hangi bağlantılarla şekillendiği vektörel açılarından dönüşümün yaşandığı sosyal bilim perspektifinde incelenmiştir.

1. SOSYAL DEVLET

Sosyal devlet kavramsallaştırması, tarihsel açıdan Batılı ülkelerin sınıfsal temelde karşılaştığı sorunlar yumağına bir çözüm önerisi özelinde ortaya çıkmıştır. Bu sınıfsal niteliğin temelinde, ekonomik alanda yaşanan resesyon ve vahşi kapitalizmin yaşadığı duraklamalar yer aldığı gibi, bu temel, sonuç açıdan sosyal devlet pratiğinin tarih sahnesinde var oluşunun arka planını da teşekkül etmektedir. Bu çerçevede, sosyal devlet pratiği kapitalizm ve liberalizm benzeri ekonomik yapılanmalar doğrultusunda çözümlenmesi gereken bir olgudur. Çünkü sosyal devlet, nihai analizde, devletin yapısal anlamda yaşadığı ekonomik krizlere çözümler sunma pratiği noktasında, bir politika uygulaması şeklinde değerlendirilebilme potansiyeline sahiptir.

1.1. Sosyal Devlet Tanımı

Sosyal devlet, ekonomik ve toplumsal yaşama doğrudan veya dolaylı müdahale yetkisiyle donatılmış devlettir (Ayman Güler, 2006: 31). Amacı, herkesin mutluluğunu ve toplumun refahını sağlamaktır. Ancak, sosyal devlet kavramındaki “sosyal” sözcüğü “toplumsal” sözcüğüyle özdeş değildir. Sosyal devlet içindeki sosyal kavramı, varlığı tehlikede olan sınıfların sıkıntısını gidermeye çalışma anlamında “yardım” kavramı ile sınırlandırılmaz. Sosyal devlet yalnızca “sosyal yardım devleti” olmadığı gibi geniş kapsamlı bir “sosyal politika devleti” de değildir. Sosyal devlet, geleneksel devletçilik ile endüstri çağının toplumsal yaşamı arasındaki çelişkidenden doğan bir devlettir (Gören, 1997: 118-119).

Sosyal devlette sosyal refahın en üst düzeye çıkarılması amacıyla devletin ekonomiye aktif ve kapsamlı müdahalelerde bulunması gerekli görülür. Bu anlayışta piyasa ekonomisinin başarısızlıklarını ve yetersizliklerini ortadan kaldırmak için devletin müdahaleci, düzenleyici, yeniden dağıtıcı ve girişimci olarak piyasayı düzenlemesi meşru kabul edilmektedir (Alp, 2009: 266).

Liberal devlet içerisinde doğan sosyal devletin temel değerleri yaşam güvenliği, tam istihdam ve çalışma gücünün korunmasıdır. Bu kontekste sosyal devleti diğer müdahaleci devlet sistemlerinden ayıran, müdahalelerin, başta bağımlı çalışanlar olmak üzere, ekonomik ve sosyal açıdan zayıf durumda olanların güçlendirilmesine yönelik olması ve bu desteğin “yardım” anlayışına değil, sosyal yurttaşlık haklarına dayanmasıdır. Bunun için, sosyal refah devletinin, piyasa güçlerinin rolünü azaltmak amacıyla, bilinçli bir şekilde kamu gücünün kullanıldığı devlet türü olduğu ifade edilmektedir (Kahraman, 2010: 157).

Sosyal devlet, insan onurunun korunmasının sosyal adaletin sağlanmasına bağlı olduğu anlayışına dayanmaktadır. Bunun için devletin sosyal alana müdahalesi meşru ve gerekli görülmüştür. Bu yönüyle de 19. yüzyılın liberal felsefesinden etkilenen ve devletin görevlerini vatandaşlarını dışarıya karşı savunmaktan ve yurt içinde düzen ve güvenliği sağlamaktan ibaret gören, devletin ekonomik yaşama müdahalesine karşı çıkan jandarma devlet anlayışından ayrılmaktadır (Bulut, 2003: 174).

Sosyal devlet, sosyal yardım hizmetleri, sosyal güvenlik hizmetleri ve sosyal devlet olmak üzere üç aşamadan geçerek evrimleşmiştir. Çeşitli nedenlerle nüfusun kendi kendine bakım ve gelişimini sağlama olanaklarından yoksun olan kesimlerine devletin yardımcı olması *sosyal yardım hizmetleri* kapsamında değerlendirilmektedir. Bu aşama çağdaş Batı toplumlarında kapitalizmin yükselişi ve feodalitenin çözülüşü ile birlikte ortaya çıkmıştır. Feodalizmin çözülüşü sonucunda toplumdaki genç, yaşlı, hasta, sakat ve yoksul kesimlerin bakımını üstlenen geniş aile yapısı, yerel topluluklar ve kilise örgütlenmesi gibi kurumlar da ortadan kalkmıştır. Kapitalizmin serflik sistemini ortadan kaldırmasıyla birlikte topraktan kopan niteliksiz kitlelerin kentlere göç etmesi kapitalist devleti çözüm için harekete geçirmiştir. Bu konuda geliştirilen araçlardan ilki İngiltere’de uygulamaya konulan 1601 Yoksulluk Yasası olmuştur (Ayman Güler, 2006: 30-31).

Sosyal güvenlik hizmetleri, 18. ve 19. yüzyıllar boyunca sanayileşmenin yaygınlaşması, kentleşmenin yoğunlaşması ve kapitalist gelişmeyle burjuvazinin güçlenmesi karşısında; işçi sınıfının örgütlenmesi, çalışanların sosyal güvenliğinin sağlanması konusunda işçi-işveren ve devletin sorumluluğunun gündeme

gelmesiyle birlikte önemsenmeye başlamıştır (Sallan Gül, 2000: 54). 19. yüzyılın son çeyreğinde gelişmeye başlayan kaza, sağlık ve emeklilik sigortası sistemleri ilk uygulamaları Almanya'da olmak üzere 1875-1925 yılları arasında yaygınlaşarak devam etmiştir (Ayman Güler, 2006: 31). Bu kapsamda çıkarılan bir dizi yasa çerçevesinde çalışanlar için modern sosyal güvenlik sisteminin temelleri atılmıştır (Sallan Gül, 2000: 55).

Sosyal devlet aşaması, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı sonrasında geliştirilen devletçi ya da Keynesci politikaların bir ürünü olarak ortaya çıkmış, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da uygulamaya konulan sosyal refah politikalarıyla yaygınlaşmıştır. Zamanın gelişmiş kapitalist ülkeleri sosyal refah devleti, az gelişmiş kapitalist ülkeler ise sosyal devlet olarak nitelendirilmiştir. Sosyal devlet bir yandan kamusal hizmetleri vergilendirerek finanse ederken, diğer yandan da fiyat denetimleri ve doğrudan üretime katılma gibi yollarla piyasaya müdahalelerde bulunmuştur. Bu kapsamda eğitim, sağlık, konut ve istihdam hakları sosyal devlette herkesin eşit bir şekilde yararlanabileceği haklar olarak güvence altına alınmıştır (Ayman Güler, 2006: 31).

Sosyal devletin gelişim sürecinde İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da uygulamaya konulan Keynesci politikaların önemli rolü olmuştur. Bu süreçte refah devleti Batı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, birçok ülkede uygulamaya konulmuştur. Ekonomik istikrar, refah ve sosyal güvenlik programları evrensel bir karakter kazanmış, refah devletinin kuramsal temelleri sağlamlaştırılmıştır. Keynesci dönem, ulus devletin temel ögesi olan vatandaş kavramının öne çıkmasına katkıda bulunmuştur. Keynesci ya da sosyal refah devleti, vatandaşların belirli bir yaşam seviyesinin altına düşmeden yaşayabilmeleri ve seçim haklarından yararlanabilmeleri için sosyal ve ekonomik haklarla desteklenmesi temeli üzerine kurulmuştur. Kapitalist ülkeler 1970'lere kadar süren Keynesci refah devleti döneminde Fordist büyüme modelini uygulamışlardır. Bir yandan ulus devlet anlayışı benimsenmiş ve sanayi üretimi ussallaştırılmış, diğer yandan da Keynesci anlayış sermaye ve üretim ilişkilerine de yansımıştır. Fordist birikim rejimi yaygınlaştıkça, gelişmiş ülkelerin yapısı birbirlerine benzemeye başlamış, Keynesci ilkeler uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Az gelişmiş ülkelerde ise devletçi kalkınma modeli çok uluslu finans kuruluşları tarafından kapitalist büyümenin ya da modernleşmenin bir gereği olarak sunulmuştur (Sallan Gül, 2004: 148-150).

Sosyal devlet getirdiği sosyal refah uygulamalarıyla gelişmiş ülkelerdeki zayıf toplumsal kesimlerin insan onuruna yaraşır bir yaşam standardına kavuşturulması konusunda hayati bir rol oynamıştır. Ancak 20. yüzyılın sonuna doğru

sosyal devletin getirdiği sosyal refah uygulamaları eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, sosyal refah uygulamalarının sürekli artması ve kamu bütçesi üzerinde büyük bir yük haline gelmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Devletin ekonomiye müdahalesinin artmasının, görevlerini hakkıyla yapmasına engel oluşturduğu belirtilmiştir (Bulut, 2003: 173).

Serbest piyasa sisteminin güçlendirilmesi ve devletin iktisadi ve sosyal etkinliklerinin azaltılması çözüm olarak sunulmuştur. Bu çerçevede 1970'lerde başlayan ve 1980'lerde yaygınlaşan özelleştirme uygulamaları 1990'lara gelindiğinde yerini bir başka favori kavram olan küreselleşmeye bırakmıştır. Özelleştirme uygulamalarından farklı olarak küreselleşmenin hedefi piyasa ekonomisinin sadece bir ülkede değil tüm dünyada güçlendirilmesidir. Küreselleşme devletin ulusal ekonomideki payını küçültmekle kalmamış, devletin siyasi varlığını da tartışmaya açmıştır (Bulut, 2003: 173-174).

Sosyal devleti tanımlama çabasında görüldüğü üzere, olgunun tarihsel açıdan açıklanabilmesi için liberalizmin, ekonomik buhranın ve diğer unsurların ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulması gerekmektedir. Ayrıntılı bir şekilde durmanın temel amacı, olgunun kavramsal düzeyde ele alınışının sosyal bilimsel yönden algılanış düzeyinin serimlenmesi için işlevseldir. Bu nedenle, liberalizm ve ekonomik buhran ve diğer nitelermeler olgunun anlaşılabilirliğini ve algı düzeyini açıklama noktasında belirli bir öneme haizdir ve üzerinde durulması gerekmektedir.

2. SANAYİ DEVRİMİ VE LİBERAL ANLAYIŞ BAĞLAMINDA SOSYAL DEVLETİN VAROLIŞU

Liberalizm, ekonomik bir olgu olarak sanayi devrimiyle doğru orantılı biçimde şekil kazanmıştır. Sanayi devriminin bir sonucu olarak ifade edilebilecek olan liberalizmin, felsefi ve ekonomik arka planının bulunduğunu, burada ifade etmek gerekir. Çünkü bu türden bir ekonomik ve düşünsel perspektif, tarihsel kontekstinden ayrı düşünülemez bir yapıya sahiptir. Bu anlamda liberalizmin ekonomi kuramının yansıması olan klasik liberalizm, piyasa ve bu piyasa ile bağlantılı olarak şekillenen refah ilişkisi açısından, aydınlanma felsefesinin temel varyantlarıyla belirli bir şekil kazanan rasyonalizm ile faydacı felsefenin temelini alan, bireysel çıkarları maksimize etmeyi hedefleyen bir düşünce ekolü olarak ortaya çıkmıştır. Bu ekolün dünya genelinde felsefi ve düşünsel anlamda yaygınlık kazanmasında İngiliz iktisatçı Adam Smith'in ortaya koyduğu ve bugün bırakınız geçsinler/bırakınız yapsınlar sözüyle yaygınlık kazanan

ekonomik algılayışın etkisi önemlidir. Bu etki, Batılı ülkelerin ekonomik ve toplumsal yapılarının, tarihinin o dönemine kadar olan süreçte hiçbir biçimde görülmemiş farklı özelliklerin şekillenmesinde aracı rol üstlenmiştir (Erbaş, 2001: 218).

Sanayi devrimi, ekonomik yapıda bir dönüşümün/değişimin yansıması olarak, farklı yapılanmaları meydana getirmiştir. Bu yapıdaki asli unsur, insani ve hayvani gücün dışında bir gücün yani makine gücünün endüstriyel alanda uygulanmasıdır. Makineleşme, toplumsal ve ekonomik yapıda farklı bir içeriği sunması neticesinde özellikle Avrupa kıtasının diğer toplumlar üzerindeki ekonomik gücün teşekkülünde önemli bir vetireye tekabül etmektedir.

Gücün, özellikle ekonomik gücün, temel bileşkesi anlamında değerlendirilebilecek potansiyel, sanayi devrimidir ve devrim kanalıyla toplumsal, ekonomik ve siyasi değişim pratikleridir. Çünkü sanayi devrimi hem ekonomik alanda hem de bilgi düzeyinde tarihin o dönemine kadar yaşanılmamış bir pratiğe kapı aralamıştır. Bir diğer taraftan sanayi devrimi, ekonomik alandaki dönüştürücü potansiyelini ve gücünü emek metaforu dolayımında gerçekleştirmiştir.

Gerçekleşen ekonomik değişim/dönüşüm, insanın mekanizasyonu temeline dayanmaktadır. Bu durum ise geçmişin insani çalışma anlayışının yeni değer ve ahlak bileşkeleri doğrultusunda okumayı gerekli kılan bir yapısal formülasyonu sunmuştur. Bu sunum, sonuç olarak, insani gücün mekanik atmosferde yoğun bir emek kullanımını gerekli kılmıştır. Başka bir ifadeyle sanayi devrimi yeni türden bilgi ve becerilere sahip işgücünü talep etmiştir. Bu talebin temel odak noktası ise kitlelerin geniş çaptaki sanayi üretimine odaklanması esasını teşekkül ettirir.

Kitlesel çapta bir üretim, nihai durumda, farklı siyasi, ekonomik ve toplumsal yapılaşma biçimlerinin söz konusu üretimle bağlantılı olarak temel teşekkülünü gerektirmesidir. Bu noktada kitlesel üretim, dolaylı bir biçimde, kitlesel tüketimi gerektirmiş ve bu nedenle üretilen ürünlerin kitlesel anlamda üretimde bulunan bireylerle doğru kullanımını ön gerektirmiştir. Kitlesel anlamdaki üretime dayalı tüketim algısı, “esas olarak kârlılık motifine bağlı olarak işleyen pazar mekanizmasının” bu talebi karşılamasına yetme noktasında eksiklikler sunmuştur. “İşte bu nedenle, bir dış ekonomi olarak, eğitim, özellikle teknik eğitim devlet tarafından yürütülmüş; yani gerekli eğitime sahip emek arzı devlet tarafından sağlanmıştır” (Şaylan, 2003: 61).

Devlet tarafından emek arzının sağlanması, alt anlamı itibarıyla, sosyal sorunların mevcudiyetinin kabulünü ifade etmektedir. Çünkü kapitalist ekonomi mantığı, emek ve sınıfsal yapılanmada sorunlar yumağını oluşturduğu gibi

ekonomik planda ve perspektifte toplumsal alandaki kolektif yapının kadastrografik bölümlenmesine neden olmuştur. Bu noktada Batılı ülkeler özelinde sanayileşmenin giderek yaygınlaşması, bu ülkelerdeki gelişen kitlesel üretime dayalı sanayi kapitalizmine açılışın temel yönsemesini sunmuştur.

Sanayileşen ülkelerde toplumsal gerilimler ve çatışmalar sınıfsal temelde ve ekonomik tabanda yükselerek, Batılı ülkelerin dünya genelinde yarattığı kapitalist merkezler arasında giderek keskinleşen bir iktisadi kalkınma yarışmasını gündeme getirmiştir. Dolayısıyla liberal felsefede ve liberal yaklaşımda oluşturulması hedeflenen iyimser ekonomik gelişme diskuru, sosyal politika olgusunu savunan sosyal bilimciler tarafından ciddi bir eleştiriye tabi tutulmuştur. Çünkü pazar mekanizması kendinden beklenen cenneti yaratamamıştır. Laisser-faire politikaları, yani pazarın sanayileşme sürecinde özgürce çalışması toplumda büyük eşitsizliklere ve bunun doğal sonucu olarak çok derin toplumsal gerilimlere yol açmıştır (Şaylan, 2003: 73).

Sanayi devrimi sonrasında vücut bulan ve liberal değerlerle bağdaşık bir yapılanma sergileyen kapitalist toplumsal ve ekonomik dizge, sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu karşı karşıya kalış, dolaylı bir biçimden daha çok doğrudan bir rabıta gün yüzüne çıkarmıştır. Özellikle sistemin ekonomik denge açısından gördüğü emeğin yoğun bir biçimde sömürüsüne dayalı yapılanması, Batılı ülkelerde gözlemlenen buhrana kapı aralamıştır.

Üretimin sacayağını teşkil eden sınıfın sömürüsü ve yine aynı zamanda diğer ulusların da gerek yer altı gerekse de yer üstü kaynaklarının Batılı ülkeler lehine sömürülmesi, bir noktada, yani ekonomik noktada çıkmaza girmiştir. Bu çıkmaz hem ekonomik hem de toplumsal açıdan sorunlar yumağını daha da kesif hale getirmiştir. Bu doğrultuda buhranın ya da krizin üstesinden gelebilmek amacıyla sosyal devlet anlayışına başvuru gerekli kılınmıştır. Başka bir ifadeyle, sosyal devletin bir ekonomi-politik olarak oluşumunda, mevcut kapitalist sistem içinde ortaya çıkan bunalımlar ve özellikle 1929 Bunalımı çok önemli bir rol oynamıştır.

3. EKONOMİK BUHRAN VE SOSYAL DEVLET

1929 yılında Amerika Birleşik Devletleri özelinde gerçekleşen ancak dünyanın geri kalan kısmını da etkisi altına alan “ekonomik buhran/bunalım”, mevcut liberal anlayış çerçevesinde vücut bulan kapitalist dizgenin/düzenin her yönüyle yıkılmasına yol açacak darboğazlara neden olmuştur. Bunun yanı sıra bu buhran, liberalizm kuramının ya da dünya görüşünün en temel öğelerinden

olan “ekonomi kuramının” çok köklü bir biçimde yeniden yorumlanmasını da gündeme getirmiştir (Şaylan, 2003: 85).

Salt ekonomik perspektifte ele alınamayacak buhran, hem toplumsal hem de siyasal nedenlere yol açmıştır. Ekonomik açıdan yeni bir yapılanmanın gerekliliği düşünsel ve felsefi nitelermeleri kontekstinde değerlendirmelere neden olduğu gibi, siyasal açıdan devletin “görünmez el” mitosunun kritize edilmesi ve aynı zamanda ulus-devlet algısında yeniden ele alınması gerekliliğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla buhran ikili bir özdeşliği kendi içerisinde doğurarak, geçmişin mistifike ettiği bir takım diskurların yanlışlarının ortaya konulmasında aracı bir işlev görmüştür.

Devlet, liberal değerde/düşüncede ele alındığı gibi, bir bırakınız yapsınlar alegorisinde yapıları göz ardı edecek, sadece sınırları denetleyecek bir siyasal olgu olmaktan öte, bu sınırlar için savaşılabilecek temel algoritmayı da oluşturmuştur. Çünkü “1929 Bunalımının neden olduğu toplumsal gerilimler ve siyasal çatışmalar, İkinci Dünya Savaşı’nın ortaya çıkmasında da çok belirleyici bir rol oynamıştır. Nitekim bu bunalımın tam etkileri, ancak İkinci Dünya Savaşı’nın sonuçlanması ile ortadan kalkmıştır. Başka bir deyişle, 1945 sonrası sosyo-politik ve ekonomik düzenleme büyük ölçüde bunalımdan alınan dersler ışığında formüle edilmiştir” (Şaylan, 2003: 86).

Buhran sonrasında oluşan siyasal dizge, ulus-devletin güçlenmesi anlamına gelmektedir. Ulus-devletin siyasal açıdan güçlenmesi, sosyal devlet anlayışının geniş bir spektrumda uygulanabilme potansiyelini sağlamıştır. Dolayısıyla ulus-devletin güçlenmesi ile sosyal devlet arasında yoğun bir ilişki biçimi söz konudur.

4. ULUS-DEVLETİN OLUŞUMU VE SOSYAL DEVLET

Ulus-devletin tarih sahnesinde yer alışı, alt anlamı itibarıyla, kapitalizmle bağlantılıdır. Ortaya çıkışı ve güç kazanımı, kapitalizmin doğuşu ve buhranın yaşanmasıyla paralel bir okumayı ön gerektirmektedir. Öncelikle ulus-devletin tarih sahnesinde yer alışı, kapitalist değerlerin, sınıfsal yapılanmaların ve ekonomik artı değerlerin bir sonucu olarak görülmelidir. Çünkü kapitalizm aracılığıyla daha önceki dönemde var olan metafiziki değerler alanınca şekillendirilmiş olan iktidar pratikleri ve ekonomik temerküz, kapitalizm tarafından yıkıma uğratarak, bunun yerine geçebilecek seküler bir yapılanmayı ön gerektirmiştir.

Daha önceki dönemde mevcut dinsel bağlam içerisindeki ekonomik ve siyasal gücün toplumsal alana yayılımı ve bunun toprakla bütünleşik olarak gerçek-

leştirebilme potansiyeli, kapitalizmin kendine münhasır iktidar bileşkelerinin yapılanmasına kapı aralamıştır. Bu bileşkedeki temel yönseme, iktidarın seküler bir biçiminin gerçekleşmesi ve gelişen seküler gücün insani niteliklerinin mekâna ve iktidar pratiklerine yansınmasıyla olanaklı bir hal almıştır.

Kapitalizmin ulus-devlet bağlamı gerçekleştirmek istediği iktidar pratiği, seküler yansınmasını metafiziki bir kozmolojiden daha çok insanı merkeze alan ve insanın “güç istenci” özelinde gelişmesi temel hedefindeki sınırsız isteklerce yönlendirmesi amacı yer almaktadır. Ulus-devletin, insani bir gücün seküler bağlantıyla temerküz edişinin altında bu saik yatmaktadır. Bu saik, nihai durumda, liberal değerler ve metaforlarla birleşerek, insanın güç istencine daha yoğun bir atıf oluşturmuş ve bununla bağlantılı olarak sınırsız istek dolayımında insanın ilahi bir güç olarak dünyanın çeperine yerleştirilmesini esas kılmıştır.

İnsanın, kapitalizm ve ulus-devlet anlayışı çerçevesinde, gerek siyasetin gerekse de ekonominin merkezine alınışı, sermaye akışının sağlanabilmesi için onun bir apparatus işlevi görmesine neden olmuştur. Çünkü insanın isteklerinin ve arzularının sınırsız oluşu ve yine bu istek ve arzuların sınırlandırılması esasının gerçekleştirilebilme potansiyeli, sermayenin sınıfsal değerler ve dizgelerce değerlendirilişini sağlamıştır.

Sermayenin belirli bir sınıf paralelinde biriktirilmesi hükmü, diğer sınıfların da belirli oranlarda bu sermayeden pay alması hesabını ortaya çıkararak, sınıfsal bir mücadelenin temelini oluşturmuştur. Bu doğrultuda belirli bir ekonomik diskurca yönlendirilmeye çalışılan ekonomik artı değerın semptomatik anlamda ortaya konusu, sınıfsal çatışmaların söz konusu oluşuna da neden olur. Ancak burada sermaye özellikle önemlidir. Sermayenin denetimi ve kontrolü ancak ve ancak ulus-devlet tarafından sağlanacaktır. Başka bir ifadeyle, “sermaye için gerekli üretim faktörlerinin bir bölgede tutulması, bir pazar ortamının oluşturulması, müşterek hukuk düzenin ve iletişim araçlarının kurulması çabaları ulus devleti ortaya çıkarmıştır. Ulus-devlet çatısı altında, sermayenin çıkarları hem dışarıdan gelebilecek rekabetçi saldırılara, hem de içeride oluşabilecek kalkışmalara karşı korunmuştur” (Önder, 2002: 10).

Ulus-devletin sermaye akışının sağlanması ve kontrolü noktasında önemi vazgeçilmez bir hal almıştır. Sermayenin akışkan yapısı ve birikimi, ulus-devletlerin de bu akışı ve birikimi kontrolü sağlamasında aracı rol üstlenmesine neden olmuştur. Bu durumda sermaye birikimi ve akışı dinamik bir süreç olduğundan, gerek üretici güçlerin gelişme aşaması, gerekse buna bağlı olarak dünya koşulları değiştiği zaman, tek tek devletlerin ve bunların bir toplamı

olarak dünya çapında kapitalist devletlerin biçimlenmesi vektörel bir örgütlenmeyi esas almıştır (Savran, 2000: 5).

Devletin asli görevi, bu akışın ve birikimin nasıl ve ne şekilde yönlendirileceği noktasında şekillenmektedir. Zira kapitalist evrenin uç aşamasında devlet, sermaye birikiminin o dönemdeki dinamiklerine karşılık veren ve onun önünü açan yapılarıdır. Ancak sermaye birikiminin koşulları değiştiği zaman, yani kapitalist üretim ve tüketim anlayışının karşılaşılabileceği kırılma anlarında eskiden birikime destek niteliği taşıyan, ona olumlu bir yönde ortam yaratan devlet yapıları, daha sonraki bir aşamada engel haline gelebilmiştir (Savran, 2000: 5). Bu noktada devleti, özellikle ulus-devleti salt bir sermaye akışının denetimini sağlayan, bir “görünmez el” metaforu bağlamında nitelemenin gerekli olmadığı burada ifade edilmelidir.

Görünmez olmaktan daha çok ulus-devlet, insani ve beşeri ilişkilerin yönlendiricisi konumundadır. Ulus-devletin ekonomik temelde dönüştürücü oluşu, beşeri sermayenin yönlendirilmesi konusunda elinde bulundurduğu ideolojik aparatlar aracılığıyla geçerlilik kazanmıştır. Bu aparatlar, insani ilişkilerin ve sosyalizasyon biçimlerinin oluşumu ve bu sosyalizasyonun nasıl ve ne şekilde gerçekleştirileceği noktasında determinizmi de söz konusudur.

Eğitim kanalıyla bireyleri terbiye ederek, onların endüstriyel üretimde araya da kalifiye eleman olma biçimlerini oluşturucu olması bu noktayı açıklar mahiyettedir. Eğitim, salt bireylerin ailevi ve kültürel değerlerin aktarımı olarak değil, aynı zamanda onların ekonomik dizgedeki pozisyon alışlarının da temel belirleyicisi konumuna getirilmesinde kaynak nokta olmayı teşkil eder. Bu nedenle, devlet ekonomik birikimin kontrolü/denetimi ve akışın sağlayıcısı olarak tekil anlamda değerlendirilebilecek bir potansiyelde değil, sahip olduğu ideolojik aparatlar kanalıyla temel bileşkelerin şekilleniminde aracı bir işlevi üstlenmiştir.

Sosyal devlet pozisyonunda devlet, bu işlevi gerçek anlamda yerine getirebilecek özellikleri sergileyerek, hem insani hem de beşeri değerler, ideolojiler, ekonomiler ve siyasalar üretmede bunları sarıh bir şekilde yerine getirebilmiştir. Ancak küreselleşmenin gerçekleştiği dönemde/aşamada bu unsurların geçerliliği sorgulanmaya başlanmıştır.

5. KÜRESELLEŞME VE DEVLETİN EVRİMLEŞMESİ

Küreselleşme, bir süreç olarak, dünya tarihinde görülmemiş bir değişimi yaratmıştır. Bu değişimin altında kültürel, ekonomik, siyasal ve toplumsal ilişkiler

ağındaki dönüşüm yer almaktadır. Toplumsal açıdan küreselleşme, yerel toplulukların dünya genelinde özerkliklerinin söz konusu edilebilme olanağını yaratmıştır. Siyasal açıdan ulus-üstü kurumların ulus-devletin geçmişte sergilediği performansı eline alarak, ulus-devletin kendi sınırları dâhilinde gerçekleştirilmeye çalıştığı siyasal diskurları ve determinizmi daskalifiye ederek, ulus-devletin küçük sorunlar için büyük, büyük sorunlar için küçük olmasına neden olmuştur. Ekonomik açıdan kapitalizmin geçmiş dönemde yaşadığı buhranın sosyal devlet pratiği kanalıyla üstesinden gelinmesi aracılığıyla ve yeni oluşan ulus-ötesi veya ulus-aşırı şirketler kanalıyla yerel ölçekteki ekonomik unsurları alaşağı ederek yeni bir yapılanmanın gün dönümünü şekillendirmiştir.

Bu ve benzeri nedenlerle paralel bir okuma gerçekleştirildiğinde küreselleşme, dünya ölçeğinde yeni ve farklı bir yapılanmanın nüvesi olarak adlandırılabilir. Çünkü küreselleşme yerel ölçekteki ekonomik, siyasal ve toplumsal ilişkiler ağını aşan ve üstünde bir yapılanma gerçekleştirerek etken unsur haline gelmiştir.

Küreselleşmenin itici gücü olarak kapitalist süreç, geçmiş dönemden evrimleşerek ve sosyal dayanaklarını belirli bir temele oturarak dünya genelinde farklı bir yapılanmaya kapı aralamıştır. Özellikle kapitalist ekonomik yapı, küreselleşme aracılığıyla bütün yeryüzünde iktidarını bu kadar tam, mutlak, evrensel ve sınırsız kurmamıştır.

Küreselleşme kanalıyla yaygınlık kazanan yeni kapitalist aşama geçmişte hiçbir zaman kurallarını, politikalarını, dogmalarını bütün dünya uluslarına bugün olduğu kadar dayatmamıştı. Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kurumlar şebekesi, insanlığın yaşamını serbest kapitalist piyasanın ve kapitalist kazancın sert kurallarına göre yönlendirip denetlemekte hiç bu denli sıkı olmamıştır. Aynı zamanda hiçbir dönemde, insan yaşamının bütün alanları, yani beşeri ilişkiler ağından siyasi ve ekonomik şekillenim düzeylerine kadar olan veçhede sermaye, dünya genelinde kendine bağımlı bir şebeke oluşturamamıştır (2001: 143).

Küreselleşme, meydana getirdiği ekonomik ağlarla/örgütlerle veya uluslararası yapılanmalarla dünya genelinde farklı bir yapılanmayı gerçekleştirmiştir. Bu yapılanmalar dünyanın geri kalan bölgelerini de kendisine bağımlı kılmıştır. Özellikle Üçüncü Dünya ülkeleri yoğun emek kullanımının geçerli olduğu bölgeler olması ve bunun yanı sıra emek kullanımını açısından sömürü altına alınabilir özelliği nedeniyle, küresel güçlere bağımlı kılınmıştır. Görece ucuz emek kullanımını bu bölgelerin devlet ve siyasal yapılanmalarını da bağımlı hale getirmiştir.

Bu bölgelerdeki devletlerin sosyal devlet uygulamaları bir anlamda depolitize hale getirilerek, siyasal alanda gerçekleştirilebilir olan uygulamaların tam anlamıyla küresel güçlerin lehine evrimleşmesini olanaklı kılmıştır. Boratav'ın bu durumu özetleyen ifadeleri kontekstinde değerlendirildiğinde; Üçüncü Dünya ülkelerinin pek çoğu ekonomik ve sosyal politikalar alanlarında artık tam anlamıyla hükümran sayılmadığı yeni ve geçmişe göre farklı bir bütünsellikler evreni meydana gelmiştir. Küresel güçlerin artan ekonomik ve siyasi güçleri dolayımında bu bölgelerde geleneksel politika araçları giderek felce uğramakta; siyasi iktidarlar ulusal düzlemde sosyal ve ekonomik politikaları hayata geçirme çabasından vazgeçmektedir. Bu dönüşüm, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen otuz yıl boyunca ulusal ekonomilerin işleyişini belirlemiş olan düzenleme biçiminin terk edilmesi anlamına gelmektedir (Boratav, 1996: 19).

Ekonomik açıdan bağımlı hale getirilen diğer ülkeler, siyasi kontekste de bağımlı hale getirilerek, devletlerin özellikle ulus-devletlerin sahip olduğu güç aşınması durumu neticelenmektedir. Bu güç aşınması ise nihai durumda ülke sınırları dâhilinde ekonomik sistemlerin ve bu sistemlerin uluslararası ölçekteki bağlantıların da eksiltilmesine, sınırlar özelinde faiz hadlerin ve diğer iktisadi biçimselliklerin de yapısal anlamdaki kaybına kapı aralamaktadır. Dolayısıyla diğer ulus-devletler de sermaye giriş çıkışlarının döviz rezervleri ve bu yoldan para arzına etkileri, hükümetlerin para politikaları üzerindeki egemenliğini iyice törpülenmiş bulunmaktadır. Bu sayede faiz haddi ve döviz kuru, ülkelerin büyüme ve istikrar hedeflerine göre değil, sermayenin uluslararası kâr hedeflerine göre giriş çıkışları tarafından ayarlanmış olmaktadır. Ulus-devletin etkili olduğu para miktarının büyüklüğünü ve bununla yakından bağlantılı faiz haddi ve döviz kuru gibi fiyatları vatandaşlarının yaşamını, refahını gözeterek ayarlama gücünü, bu süreç zarfında akamete uğratılmış durumdadır (Kazgan, 2000: 233).

Küreselleşmenin ulus-devletin geçerli ve güçlü olduğu ekonomik alandaki diskürsif ağları akamete uğratması ve bunu bir araca dönüştürmesi, alt anlamı itibariyle devleti de dönüştürmesidir. Bu durum, nihai analizde, ulus-devleti diskürsif perspektifte bir güç olarak dış ekonomik güçlerle yerel ekonomi arasında bir tampon görevi görmekten çıkarıp, yerel ekonomiyi küresel ekonominin ihtiyaçlarına adapte etme aracı haline getirmiştir. Gelişen süreç ile birlikte burada temel kriter, rekabet edebilirliktir ve deregülasyon, özelleştirme, ekonomik süreçlere kamu müdahalesinin sınırlandırılması gibi evrensel gerekler küresel ekonomik güçler açısından bir apparatus işlevi görmeye başlamaktadır (Kozanoğlu, 2002: 57).

Ulus-devlet, geçmiş dönemde sahip olduğu güçleri dolaylı bir biçimde diğer güçlere bırakmaktadır. Bu güçler ise, küreselleşme ile birlikte meydana gelen yeni yapısal bütünlükler dâhilinde gerçekleşmektedir. Bu yapısal gerçeklikler mali açıdan devletin işlevselliğini en aza indirgeyerek, elde bulundurulmaya çalışılan ekonomik artı-değerlerin yurttaşların taleplerine ve ihtiyaçlarına göre değerlendirmek yerine küresel güçlerin istekleri doğrultusunda bir yönsemeye gitmektedir. Bu durumda da mali sermayenin en yüksek kârı elde etmesini mümkün kılmak için, sermayenin hareketliliğinin önündeki engeller, piyasalara hızlı girişini ve çıkışını sağlayacak biçimde ulus-devletler lehine azaltılmaktadır. Öte yandan sermayenin bu hareketliliği, büyüme için ulusal politikalar uygulanmasını çok daha zorlaştırmış, özellikle de işsizlikle mücadeleye, yardım amacıyla bütçe açıklarına dayalı harcamayı yapısal bir bütünlük olarak teşvik eden politikaların benimsenmesini küresel güçler tarafından güçleştirilmiştir (Brenner, 1999: 90).

Küreselleşme, gerek gelişmekte olan ülkeler gerekse de gelişmiş ülkeler özelinde yeni bir durumu ortaya çıkarmıştır. Bu ikili yapının ilki olarak gelişmiş ülkelerde devletler, teknolojik üstünlüğü korumak, kâr getirici alanların önünü açmak, sermayenin uluslararası işleyişini kolaylaştırmak ve bu arenada onun güvenliğini sağlamak gibi işlevler üstlenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde durum, bir yandan sermaye girişini kolaylaştırmak (mal ve finans piyasalarındaki serbesti, serbest bölgeler, yüksek faizler, aşırı mevduat garantileri, özelleştirme gibi uygulamalarla), öte yandan sermaye kârlarını arttırmak (özellikle bilinen uyum politikaları çerçevesinde ve ücretlerin istemlerini bastırmak) gibi işlevlere ağırlık verilmesi ön planda tutulmaktadır. Bu noktada devlet, sermayenin artan gücü ve bağımsızlığı karşısında artık sosyal niteliğine daha az önem vermeye zorlanmakta ve bunun gereklerini yerine getirme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadır (Koray, 2001: 39).

Süreç, devletin geçmişte sahip olduğu ekonomik ve siyasi özgünlüğün yerine uluslararası ölçekteki kolektivitelerin egemenliği altında kalmaya neden olmaktadır. Özellikle sermaye açısından küreselleşmenin, geçmişin aktif unsuru konumundaki devletin fonksiyonel bütünlüğünü ele geçirerek, sermayenin genişleyen ağı çerçevesinde sosyo-ekonomik uygulamaları etki altında bırakmıştır. Başka bir ifadeyle süreç, yani küreselleşme süreci sermayenin bireye ve sosyal nitelikli devlete saldırısı olarak sosyal bilimciler tarafından yorumlanmıştır. Bu yorumun kaynağında sermayenin saldırısı karşısında tüm devlet yapılarının nitelik değiştirmesi biçiminde algılanması yatmaktadır.

Bir zamanlar hem üretim hem de tüketim alanlarının denetim altında tutulabilmesi ve dış rekabete karşı korunabilmesi için ulus-devleti oluşturan sermaye, küreselleşme sürecinin bu kez hem üretim merkezi hem de tüketim alanları olarak tüm dünyaya açılınca, artık eski anlamda devlet yapılanmasına değil, sadece kendi güvenliğini sağlayabilecek devlet yapısına gereksinme duyulmaktadır. Salt bu durum dahi, sermayeye ilişkin meydana getirilmeye çalışılan pasifize edici diskür aracılığıyla belirgin bir imgesel kodlamanın oluşturulması anlamına gelmektedir. Bu türden bir yapılanma ise sermayenin olgunlaşmasında bir ileri aşamayı oluşturacak olan, tüm devletlerin nitelik değiştirdiği yapı ile ilgili sorunlar ve bunların çözüm önerileri belirsiz gözükmektedir (Önder, 2001: 80).

Süreç olarak küreselleşme ile birlikte meydana gelen ekonomik dizgede ulus-devletlere düşen görev, salt kontrol amaçlı siyasal işlevin yerine getirilmesi üzerine kurulu olmaktadır. Çünkü “bir örgüt olarak ulus-devlet korunacak, fakat bu devletlerin görevi, olgunlaşan ve içinde ölü emek oranı yükselen sermayeye kaynak aktarımı sağlanırken ortaya çıkacak toplumsal rahatsızlıkları bastırmak olacaktır. Açıktır ki, merkez sermayenin konuşlandığı bugünkü ileri ekonomilerde sosyal haklar diğer yörelere göre daha ileri düzeyde olacaktır. Buna karşın, merkez sermayenin konuşlandığı alanlar dışında kalan yörelerde ise, merkez sermayenin sert ekonomik kuralları hâkim olurken, toplumsal ve sosyal haklar gündem dışına itilecektir. Böyle bir gelişmenin doğal sonucu olarak, merkez ülkeler görece daha demokratik, çevresel ülkeler ise çok daha sert, despotik ve baskıcı yönetime yöneleceklerdir” (Önder, 2001: 83).

SONUÇ

Sosyal devlet uygulaması ve anlayışı, tarihsel, toplumsal, siyasal ve ekonomik temelleri açısından belirli bir dönemin kurgusal bir anlam bütününe meydana getirmiştir. Bu kurgusallığın altında yatan etmen, bir dönem Batılı toplumların karşılaştığı sosyo-ekonomik ve sınıfsal yapılanmadaki sorunların çözümüne odaklılıktır. Sorunun çözümü için başvuruda bulunulan sosyal devlet pratiği, uygun siyasal ve ekonomik atmosfer nedeniyle işlevsel hale gelmiştir.

Özellikle sınıfsal temelde yaşanan ve liberal değerlerle yüklü kapitalizmin aşırı tüketime dayalı algı kalıbı, bireylerin taleplerinden daha çok üretici sınıfın talepleri kontekstince şekillenmekteydi. Kapitalizmin devleti işlevsel anlamda devre dışı bırakıcı siyasal kompozisyonu, devletin sahip olduğu “araçların” da devre dışı bırakılması anlamına gelmekteydi. Bu durumda devlet, liberal anla-

yıftaki görünmez el statüsüne ya da alegorisine indirgenerek pasifize edilmekte, böylelikle bireylerin/yurttaşların temel sosyal ve ekonomik ihtiyaçları göz ardı edilebilmekteydi. Sorun, bu ihtiyaçların göz ardı edilmesinin uzun erimli olamayacağı üzerine kurulu olmuştur. Dolayısıyla ulus-devletin bireyler üzerinde etkin konumu, kapitalizmin karşılaştığı bu sorun çerçevesinde çözülmesi gereken bir araç olarak işlev haline getirilmiştir. Bu getiriliş ise sosyal devlet anlayışı ve uygulaması ana ekseninde gerçekleşmiştir. Fakat daha sonraki aşamada, 80'li yıllarda başlayan küreselleşme süreci sosyal devlet uygulamalarını tekrar akamete uğratmıştır.

Daha öncesinde sosyal devletin pratikte yürütmeye çalıştığı bireysel taleplerin ve sosyo-ekonomik değerlerin ön planda tutuluşunun devlet merkezli çözümü de bir sorun yumağı haline getirilişi ile doğrudan bağlantılıydı. Bu sorun ise devleti, tikel konumdan tümel konuma sürükleyişle ilişkilidir. Her bir şeyin temel çözüm merkezi olarak devletin, burada ulus-devletin ele alınışı, devlete biçilecek rolün ve asli değerlerin de artışı anlamına gelmekteydi. Bu durum, nihai analizde devletin tarihin hiçbir döneminde görülmemiş bir güç pratiği ile karşı karşıya kalmasına neden olacaktır.

Devletin merkezi öneminin artışı ve bireysel alanın geçerli olduğu tüm yönsemeleri dahi elinde bulundurması, ekonomik dizgede problemlerin başlangıcı anlamına gelmekteydi. Böylesi bir durumda küreselleşme ile rabitali olarak geçerlilik kazanan ulusüstü ve ulusaşırı siyasal ve ekonomik kurumların temel gayesi, devletin sahip olduğu bu güç evrenin azaltılması ve yerine bu kurumların meydana getirdiği yeni güçlerin alışıdır. Süreç, devletin geçmişte sahip olduğu bu gücün yitimi ile bir bitişik/paralel okuyuşu geçerli kılmıştır. Küreselleşme sonuç olarak sermaye üzerinde kurduğu etkin konumu ile ulus-devletin sahip olduğu gücü minimize etme anlayışını zihinlerde oluşturmuştur.

Gelişmekte olan ve Üçüncü Dünya ülkeleri paralelinde durum sarılaşmaktadır. Bu ve benzeri ülkelerin ekonomik ve siyasal yapılarında, küreselleşme süreci sonucunda meydana gelen ulusaşırı ekonomik kurumlar büyük bir değişim yaratmıştır. Bu değişim, devletin evrimleşmesine kapı aralamıştır. Bu değişimin ana parametresi ise devletin iktidar bileşkelerinin zayıflatılarak, gerek mali gerekse sermaye akışı açısından gelişmiş ülkeler lehine gelişmesi temelidir.

Bugünkü sosyal devlet anlayışı, sonuç olarak, bu süreci iyi okuyarak, küresel güçlerin lehine olmamak koşuluyla, yurttaşların değişen talepleri ekseninde kendini yeniden biçimlendirerek, gücün de her alana sirayet etmesinden uzak durarak geçmişten farklı yapısal anlamda bir yenilenmeyi gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

- ALP, Salih (2009). "Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör", *Maliye Dergisi*, Sayı 156, ss. 265-279.
- BORATAV, Korkut (1996). "Ekonomi ve Küreselleşme" Emperyalizmin Yeni Masalı: Küreselleşme, Ankara: Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi Vakfı Yayını.
- BRENNER, Robert (1999). "Dünya Kapitalizminin Yaklaşan Krizi: Neo-liberalizmden Buhrana mı?" Çev: T. Bedirhanoglu, *Birikim Dergisi*, 4 (119), ss.88-95.
- BULUT, Nihat (2003). "Küreselleşme Sosyal Devletin Sonu Mu?", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 52, Sayı 2, ss. 173-197.
- ERBAŞ, Hayriye (2001). "Küreselleşme ve Ulus Devletin Aşınımı Sürecinde Toplumsal Eşitlik/Adalet", *Doğu-Batı Dergisi*, 1 (13), ss. 213-224.
- GÖREN, Zafer (1997). *Sosyal Devlet İlkesi ve Anayasa Hukuku Açısından Yaşam Kalitesi*, Anayasa Yargısı 14, Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları.
- GÜL, Songül Sallan (2004). *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa Liberalizm ve Muhafazakârlık Kısılcığında Refah Devleti*, İstanbul: Etik Yayınları.
- _____ (2000), "Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlatışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri", *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi*, 40, 3-4, ss. 51-66.
- GÜLER, Birgül Ayman (2006). "Sosyal Devlet ve Yerelleşme", *Memleket Siyaset Yönetim*, 2006/2, ss. 29-43.
- KAHRAMAN, Fatih (2010). "Çalışan Yoksulların Haklar İronisi: Metalaştırılmış Çalışanlar", *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II'de sunulan bildiri*, M. Gülmez, N. Durusoy Öztepe, N. Mütevellioğlu, O. Karadeniz, H. Kumaş (ed.), 4-5-6 Kasım 2010, Pamukkale Üniversitesi İİBF ÇEEİ Bölümü, Denizli.
- KAZGAN, Gülten (2000). "Küreselleşme ve Ulus devlet: Yeni Ekonomik Düzen", İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- KORAY, Meryem (2001). "Küreselleşme Süreci ve Ulus Devlet, Ekonomi, Siyaset Tartışmaları", Küreselleşme ve Ulus Devlet, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları Bildiri Kitabı.
- KOZANOĞLU, Hayri (2002) "Küreselleşme ve Uluslar üstü Sermaye Sınıfı" *Doğu Batı*, 3 (18). ss.169-179.
- ÖNDER, İzzettin (2001). "Küreselleşme ve Ulusal Ekonomiler Açısından Egemenlik Sorunu", Küreselleşme ve Ulus Devlet, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları Bildiri Kitabı, ss. 61-84.
- ÖNDER, İzzettin (2002). "Yeni Dünya Düzeni ve Ulus-Devlet, *Evensel Gazetesi*, Mart.
- SAVRAN, Sungur&ERCAN, Fuat (2000). "Günümüzde Devlet ve Kapitalizm Üzerine", *İktisat Dergisi*, 8 (403). ss.3-15.
- ŞAYLAN, Gencay (2003). *Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- TANİLLİ, Server (2001). *Değişimin Diyalektiği ve Devrim: Marksizm Üstüne Yeni Düşünceler*, Ankara: Adım Yayıncılık.